

რეზიუმე

მეოცე საუკუნის 70-80-იან წლებში ნიდერლანდელმა სოციოლოგმა გერარდ ჰენდრიკ ჰოფსტედემ მსოფლიოს სხვადასხვა რეგიონის 70-ზე მეტ ქვეყანაში ჩაატარა გამოკვლევები, რომლის შედეგადაც მოახდინა კულტურათა კლასიფიკაცია. ამ კლასიფიკაციის შედეგად კულტურები დაიყო სხვადასხვა მახასიათებლების მიხედვით, რომელთაგან განსაკუთრებული პოპულარობა მოიპოვა კულტურების ინდივიდუალისტური და კოლექტივისტური ტიპების მიხედვით დაყოფამ. ინდივიდუალისტურ კულტურებში ადამიანები ზრუნავენ საკუთარ თავზე და ახლობლებზე, ადამიანთა შორის კავშირები არ არის მყარი. კოლექტივისტურ კულტურებში ხალხი გაერთიანებულია სოციალურ ჯგუფებში, ფართო გაგებით ოჯახებში (ბებიები, ბაბუები, ბიძები, დეიდები, ბიძაშვილები და ა.შ.). თანამედროვე მეცნიერებაში ინდივიდუალიზმი და კოლექტივიზმი მიჩნეულია კულტურათა ფუნდამენტალურ მახასიათებლებად.

საკვანძო სიტყვები: კულტურა, ინდივიდუალიზმი, კოლექტივიზმი, ჯგუფები

Резюме

В 70-80 годах 20-го века нидерландский социолог Герард Хендрик Хопстеде провёл исследования в разных регионах более 70 стран мира. В результате этих исследований он дал классификацию культур. Особую популярность получила разделение культур на индивидуалистическую и коллективистические культуры. В индивидуалистических культурах каждый человек заботится о самом себе и своих близких. В коллективистических культурах люди интегрированы в плаченные группы, часто включающие семью в широком смысле (дяди, тети, бабушки и т.д.) Современной науке индивидуализм и коллективизм признаны фундаментальными характеристиками культуры.

Summary

Features of individual and collective cultures

In 1970-80 Dutch sociologist Gerard Hendrik Hofstede, made social studies in social culture, senses were held in 40 countries, studies allowed him to classify social cultures by different features. Among those classifications most popularity went to individualism and collectivism.

In individualism people care for self and beloved ones, relation ties are weak,

In Collective cultures people are integrated into social groups, families.

In modern sciences individualism and collectivism are considered as modern features of culture.

ნაციონალური კულტურების ინდივიდუალისტურ და კოლექტივისტურ კულტურებად დაყოფა პირველად შემოგვთავაზა გ. ჰოფსტედემ მეოცე საუკუნის 80-იან წლებში. IBM-ის და 50 ქვეყნის სხვადასხვა ტრანსნაციონალური კორპორაციის თანამშრომლების ანკეტების ანალიზის პროცესში, მეცნიერმა ყურადღება მიაქცია იმას, რომ სხვადასხვა ერის წარმომადგენლებთან განსხვავებული პასუხებია მიღებული ღირებულებებისა და ადამიანთა ურთიერთობების შესახებ დასმულ კითხვებზე. გ. ჰოფსტედემ გამოჰყო კულტურათა კლასიფიკაციისა და აღწერის შემდეგი დიქტომიური სკალები: 1) ძალაუფლების დისტანცია (დიდი – მცირე); 2) გაურკვევლობის თავიდან აცილება; 3) ინდივიდუალიზმი-კოლექტივიზმი; 4) ფემინურობა-მასკულინობა; 5) ხანგრძლივი-ხანმოკლე ორიენტაცია. სოციოლოგებში, ფსიქოლოგებში, ეკონომისტებში და ფილოსოფოსებში განსაკუთრებული პოპულარობა მოიპოვა ინდივიდუალიზმი-კოლექტივიზმის სკალამ. დღეს ინდივიდუალიზმი და კოლექტივიზმი აღიარებულია მსოფლიოს ყველა საზოგადოების ფუნდამენტალურ მახასიათებლებად. ინდივიდუალიზმი და კოლექტივიზმი წარმოადგენენ არა პიროვნების, არამედ საზოგადოების მახასიათებლებს. ისინი ასახავენ ამა თუ იმ საზოგადოების ხალხის ჯგუფებში ინტეგრირების ხარისხს. ინდივიდუალისტურ კულტურებში ადამიანთა შორის კავშირები არ არის ძლიერი. ითვლება რომ აქ ადამიანი ზრუნავს საკუთარ თავზე და ახლობლებზე. კოლექტივისტურ კულტურებში ხალხი მთელი ცხოვრება არიან ინტეგრირებული ჯგუფებში, ფართო გაგებით ოჯახებში (ბებიები, ბაბუები, ბიძები, დეიდები და ა.შ.), რომლებიც მათ მფარველობენ უსიტყვო (უდავო) ლოიალობის სანაცვლოდ. ინდივიდუალისტური და კოლექტივისტური კულტურების კლასიფიკაცია ხდება შემდეგი ნიშნების მიხედვით: ინდივიდის ჯგუფთან და საზოგადოებასთან კავშირის ტიპი, თვითცნობიერება და სოციალური აღქმა; გადაწყვეტილების მიღება და კონფლიქტთან დამოკიდებულება; განათლებასთან დამოკიდებულება; ინდივიდებს შორის ქცევის წესები და ნორმები; სახელმწიფოსა და სამართლებრივი რეგულირების როლი, მსოფლმხედველობრივი წარმოდგენები სოციალურ სინამდვილეზე. ინდივიდუალისტური კულტურა ხასიათდება ინდივიდის ისეთი კავშირით ჯგუფთან ან საზოგადოებასთან, როდესაც აქცენტი კეთდება ინდივიდუალობაზე, უნიკალობაზე, თვითაქტივიზაციისაკენ სწრაფვაზე. ამ შემთხვევაში ყველა ზრუნავს საკუთარ თავსა და ახლობლებზე. საერთო მიზნით გაერთიანებული ინდივიდები ერთიანდებიან ჯგუფებში იქამდე, სანამ ეს მათ მოთხოვნებს პასუხობს. თვითცნო-

ბიერება და სოციალური ალქმა გამოირჩევიან „მეცნობიერებით“, სოციალური ალქმის ძირითადი ერთეულია ინდივიდუალობა, პიროვნული იდენტობა უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე სოციალური. გადამწყვეტილებების მიღება უფრო ჩქარა ხდება, ვიდრე კოლექტივისტურ კულტურაში და ძირითადად მომავალზეა ორიენტირებული. მისასალმებელია საკუთარი აზრის ქონა და მისი ღიად დაფიქსირება. კონფლიქტს კონსტრუქციული მნიშვნელობა შეიძლება ჰქონდეს. მეტყველებაში ხშირად ისმის სიტყვა „მე“. განათლების მიზანია სწავლების სწავლა. მატერიალური რესურსების განაწილების დროს სჭარბობს სამართლიანობის ნორმა: გასამრჯელო? უნდა შეესაბამებოდეს ინდივიდუალურ ღვაწლს. ინდივიდის და საზოგადოების ატომისტური კავშირის შესახებ წარმოდგენა შემდეგნაირია: ინდივიდი უმაღლესი ღირებულებაა, ხოლო საზოგადოება დამოუკიდებელი ინდივიდების ჯამია. სამყაროს, ბუნების და საზოგადოების „ფრაგმენტარული“ სურათი. ინდივიდის ჯგუფთან და საზოგადოებასთან ურთიერთკავშირის მიხედვით, კოლექტივისტური კულტურა გამოირჩევა ჯგუფის ინტერესების პრიორიტეტით პიროვნულ ინტერესებთან შედარებით: ხალხი ეკუთვნის დიდ ოჯახს (ჯგუფს), რომელიც მათზე ზრუნავს. ინდივიდები საკუთარ თავს ნაკლები რაოდენობის ჯგუფს მიაკუთვნებენ, მაგრამ უფრო მჭიდროდ არიან მათთან კავშირში. თვითცნობიერება და სოციალური ალქმა ხასიათდება, როგორც „ჩვენ-ცნობიერება“. ამ კულტურებში სოციალური ალქმის საბაზო ერთეულები ჯგუფებია. ხალხი ალიქმება, როგორც საკუთარი ან სხვისი ჯგუფის წევრები.

სოციალური იდენტობა პიროვნებაზე უფრო მნიშვნელოვანია. საკუთარ აზრზე უფრო მნიშვნელოვანი ურთიერთობებში ჰარმონიაა. კოლექტივისტური კულტურისათვის დამახასიათებელია საკუთარი გადამწყვეტილებებისა და ქმედებების გავლენა თანამედროვეობაზე და საერთო ინტერესების საპირისპირო აზრის გამოთქმისაგან თავის შეკავება.

კონფლიქტი დაუშვებელია. სიტყვა „მეს“ წარმოთქმისაგან თავის არიდება: განათლების მიზანია – კეთების სწავლა. ჯგუფური ნორმები სოციალურ განწყობებზე უფრო მნიშვნელოვანი ქცევის რეგულატორია. ნორმების დარღვევას ახლავს სირცხვილის გრძნობა. ღირებულება ადათების მიხედვით ცხოვრება, ნახალისებადია გარკვეულ ჯგუფზე დამოკიდებულება: ფულის ან ნივთების სესხება ხელს უწყობს ურთიერთდამოკიდებულებაზე დამყარებული ურთიერთობების შენარჩუნებას. სამართლებრივი ცნობიერება სუსტადაა განვითარებული, მორალური შეფასებები სჭარბობს, ხშირად ხდება აპელირება არა სამართლებრივ ურთიერთობებზე, არამედ პრიოვნებათაშორისაზე. საქმეზე უფრო მნიშვნელოვანი ურთიერთობებია. სახელმწიფოს პრიორიტეტული კონტროლის პრინციპი ვრცელდება წარმოებაზე, საქონლის განაწილებასა და მომსახურების სფეროზე. ჯგუფურ მოვალეობებს და უფლებებს გააჩნია უპირატესობა ინდივიდუალურთან შედარებით.

რესურსების განაწილებისას მოქმედებს თანასწორობის და მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილების პრინციპი. მსოფლმხედველობრივი წარმოდგენები სოციალური სინამდვილის და ბუნების შესახებ ემყარება იმ აზრს, რომ საზოგადოება არის არა ცალკეული ინდივიდების ერთიანობა, არამედ ორგანული მთლიანობა. მნიშვნელოვანია, ბუნების, საზოგადოების და სამყაროს ერთიანობის პრინციპი.

ინდივიდუალისტური კულტურის ქვეყნებს მიეკუთვნებიან ინგლისურენოვანი ქვეყნები. პირველ რიგში, აშშ და დიდი ბრიტანეთი, ავსტრალია, კანადა, ნიდერლანდები. კოლექტივისტური კულტურები ისეთ ქვეყნებშია, როგორიცაა: აზისა და სამხრეთ ამერიკის ქვეყნები: იაპონია, სინგაპური, ჰონკონგი, ტაივანი, პერუ, კოლუმბია.

ინდივიდუალისტური კულტურის წარმოშობას უკავშირებენ იმას, რომ დასავლეთ ევროპაში ახალი ეთნიკური ერთობები წარმოიქმნა უკვე არსებული კოლექტიური წარმონაქმნების (ოჯახი, კლანი, საზოგადოება, რელიგია) დაყოფის შედეგად. ახალი კოლექტივების ფორმირების საფუძველი არა საგვარეულო კავშირები, არამედ საერთო ინტერესები და მიზნები გახდა.

ინდივიდუალისტური კულტურა ამ ტიპის ცვლილებების შედეგად ჩამოყალიბდა, ხოლო კოლექტივისტურ კულტურაში შენარჩუნებულ იქნა ოჯახურ და სოციალურ ერთობაზე დაფუძნებული კავშირები. ნაციონალური კულტურის კოლექტივისტური და ინდივიდუალისტური ორიენტაცია უკავშირდება პირველყოფილი თანამეგობრობის ჩამოყალიბების ეკოლოგიურ პირობებსა და მათ ისტორიულ სპეციალიზაციას: ნადირობა და შემგროვებლობა საჭიროებდა ინდივიდუალურ პასუხისმგებლობას და პირად მიღწევებს, მაშინ, როდესაც მეცხვარეობის და სოფლის მეურნეობის საზოგადოებებში დიდი მნიშვნელობა ენიჭებოდა მოქმედებათა თანხვედრას და გონიერებას.

ეროვნული კეთილდღეობისა და ეკონომიკური განვითარების მისაღწევად კოლექტივისტურ კულტურებში დიდი მნიშვნელობა შეიძინა ინდივიდუალიზმის პროპაგანდამ. მაგრამ კეთილდღეობას მიყვავართ ინდივიდუალიზმამდე. ამრიგად, საზოგადოების რეალური ნაციონალურ-კულტურული ტიპი არის ინდივიდუალიზმის და კოლექტივიზმის ელემენტების შერწყმა, ერთ-ერთი მათგანის უპირატესობით. ხოლო საზოგადოების ევოლუციის საერთო ტენდენცია გამოიხატება „ინდივიდუალიზმი-კოლექტივიზმის“ სკალას ცენტრისკენ მოძრაობაში. ამასთან, ეს ტენდენცია უფრო ინდივიდუალისტური ორიენტაციის კულტურების ქვეყნებშია გამოხატული.